

Kinderopvangvoorzieningen en gelijke kansen

John Bennett onderzoekt hoe de recente groei binnen kinderopvangvoorzieningen aangestuurd wordt door economische motieven, en hoe een aanpak die gelijkheid promoot, de tekortkomingen van deze motieven kan compenseren.

Tijdens een presentatie voor het Congres in de Verenigde Staten, somde Professor Brooks-Gunn in 2003 resultaten op die het belang van goede, gecentraliseerde opvangvoorzieningen voor jonge kinderen aantoonde. Ze verhogen duidelijk de prestaties op school, en beïnvloeden het gedrag op een gunstige manier. De effecten zijn het duidelijkst merkbaar bij arme kinderen en bij kinderen van wie de ouders weinig opleiding hebben

genoten. Deze resultaten hebben de broodnodige fondsen opgeleverd voor de opvang en hebben kinderen uit kansengroepen, opnieuw onder de aandacht gebracht.

Toch moeten we inzien dat het motief achter deze vernieuwde investering niet meteen de zorg voor kinderen met een minder gunstige achtergrond is, maar wel een economisch motief. Volgens het recente verslag *Tough Choices or Tough Times* (december 2006) over opvoeding, gaan Amerikaanse werknemers nu de concurrentie aan met hoger opgeleide werknemers uit andere landen. Het verslag vermeldt erbij dat Amerika fors zal moeten investeren om de huidige levensstandaard te kunnen aanhouden. Technologische kennis is belang-

rijk, en de werknemers moeten een hogere opleiding hebben dan nu het geval is. Een niet-aflatende creativiteit moet hen in staat stellen om aanhoudend vernieuwende producten en diensten te blijven afleveren. Bovendien moeten ze ook investeren in opvangvoorzieningen voor kinderen.

Tot dusver geen echte bezwaren. De meeste burgers willen én ondersteunen economische ontwikkeling. En als een economisch beleid minder gegode kinderen makkelijker in de opvang toelaat, wie kan daar dan iets op tegen hebben? Toch kunnen we nog betere resultaten boeken als we een ander motief nastreven: de nadruk moet liggen op gelijke kansen voor kinderen met een verschillende achtergrond en voor vrouwen.

Tekortkomingen van een economische benadering van jonge kinderen

Een economische benadering bekijkt de mindere goede prestaties van sommige groepen kinderen vanuit een bijna uitsluitend opvoedkundig perspectief. De 'opleidingskloof' zou voornamelijk een gevolg zijn van de zwakke prestaties die scholen in achtergestelde buurten leveren. Het is duidelijk dat er steun nodig is om de schoolresultaten te verbeteren. Maar ook de onderliggende oorzaken van de slechte resultaten moeten aangepakt worden. En daarmee bedoelen we: de armoede zelf. Armoede bij kinderen kunnen we niet uitroeien zonder meer gelijkheid in inkomens en zonder sociale cohesie in onze maatschappijen. Om de armoede binnen families en de negatieve gevolgen daarvan op kinderen terug te dringen, moet de regering mensen aan het werk zetten. Ze moet daarnaast ook een fiscaal, sociaal, tewerkstellings-, huisvestings- en familiaal beleid correct voeren. Volgens een recent UNICEF-rapport 'heeft geen enkel OECD-land dat 10 procent of meer van het BNP (Bruto Nationaal Product) investeert in sociale bijdragen, een graad van kinderarmoede boven de 10 procent. Geen enkel land dat minder dan 5 procent van het GDP in zulke bijdragen investeert, heeft een kinderarmoedegrens onder de 15 procent.'

Er zijn nog andere beperkingen aan de economische benadering. Omdat efficiëntie het doel op zich is, ligt de nadruk vaak op pedagogische technieken die een efficiënt leerproces garanderen. Daardoor worden de aangeboden leerprocessen van een kind over het hoofd gezien of elementaire waarden genegeerd, zoals de participatie van elk kind en het belang van kinderen leren samenleven in solidariteit en respect. De benadering kan ook te weinig oog hebben voor de bredere sociale functie van kinderopvangvoorzieningen: sociale cohesie, respectvolle inte-

gratie van verschillende bevolkingsgroepen en familiale ondersteuning.

Paradoxaal genoeg zijn heel wat van de grootschalige opvangprogramma's met een economisch motief, onvoldoende gefinancierd. Men levert inspanningen, maar de gemiddelde stijging van de financiering (als ze er al is) voor programma's die kansarme kinderen in de opvang ondersteunen, is klein. Bovendien geven regeringen die de nadruk leggen op gerichte programma's veel minder uit dan regeringen die een algemene toegankelijkheid in de opvang promoten. (Het rapport *Starting Strong II* toont aan dat de openbare uitgaven voor opvangvoorzieningen in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten 0,5% van het BNP of minder bedragen. In Frankrijk is dat 1% en in de Scandinavische landen zelfs meer dan 1,5%.)

Dit bestuursmodel daarentegen voorziet vooral subsidiëring voor andere economische sectoren, of voor hogere secundaire en tertiaire opleidingen, waar kinderen uit de lagere sociale klasse niet meteen toegang toe hebben. Om de kloof nog te verbreden, zijn de opvangvoorzieningen waar kinderen uit de middenklasse

terecht kunnen, doorgaans beter gesubsidieerd en uitgerust.

Wat zijn de voordelen van het promoten van gelijke kansen?

Het economische perspectief heeft zeker een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van voorzieningen voor jonge kinderen. Toch hebben kansarme kinderen er nog meer baat bij, als we binnen die voorzieningen gelijkheid nastreven. We kunnen antwoorden vinden op vragen die in een puur 'efficiënte' context over het hoofd worden gezien:

- Waarom krijgen kansarme kinderen minder vlot toegang tot opvangvoorzieningen? De *Starting Strong*-rapporten van OECD die de voorzieningen in 20 landen hebben doorgelicht, stelden vast dat tweeverdieners in heel wat landen makkelijker toegang krijgen. Een gelijkheidsperspectief zou garanderen dat kinderen met specifieke of pedagogische

John Bennett is co-auteur van de *Starting Strong*-rapporten. Hij is ook senior researcher voor het OECD *Starting Strong* Inter-governmental Network
Bennett.paris@gmail.com

zorgbehoeften, op lokaal niveau het eerst zouden worden toegelaten in de opvang. Het zou ook de drempels helpen wegwerken die eigen zijn aan diversiteit en ongelijkheid. Bovendien zou er binnen de opvang bijkomende subsidiëring komen voor kansarme kinderen. ‘Gelijkheid’ op zich is dus niet voldoende!

- Waarom leren kinderen met een andere etnische achtergrond minder makkelijk binnen voorzieningen voor jonge kinderen? De oorzaken zijn complex. Toch kunnen een actieve ondersteuning van ouders en gemeenschappen, een vlotte toegang tot voorzieningen, een pedagogiek die aandacht heeft voor diversiteit en een permanente pedagogische begeleiding, deze kinderen wel degelijk helpen. Hun resultaten worden er beter door. Zonder respect voor diversiteit en intensieve ondersteuning doorheen hun opleiding kunnen deze kinderen makkelijk de moed verliezen. Hun zelfbeeld en motivatie om te leren, lijdt eronder.

Gelijke kansen voor vrouwen

Sinds de jaren '70 begeven alsmear meer vrouwen zich op de arbeidsmarkt.

Deze evolutie wordt versterkt doordat de industriële landen veranderen in dienstgerichte economieën. Die vereisen een hoge tewerkstellingsgraad van de bevolking, om de groei en welvaart te kunnen aanhouden. Vandaag is de aanwezigheid van vrouwen op de arbeidsmarkt belangrijker dan ooit: door hun hogere opleiding en (relatief) lagere lonen zijn ze de sleutelpersonen binnen nationale economieën. Een recente schatting van de Britse regering toont aan dat het werk van vrouwen verantwoordelijk is voor 30 procent van het BNP in het Verenigd Koninkrijk. In Denemarken en Zweden is dat zelfs 40 procent – we rekenen onbetaald huishoudelijk werk hier niet in mee.

Deze gewijzigde positie van de vrouw heeft een grote invloed op de opvoeding van de kinderen. De regeringen zorgen voor een oplossing in de vorm van ‘meer opvangplaatsen’. Soms genieten die onvoldoende subsidiëring en is de regelgeving beperkt. Men wil evenmin tot een systeem komen dat volledig wordt bestuurd door de overheid. Samengevat kunnen we stellen dat, door de voorzieningen voor jonge kinderen, vrouwen hun carrière kunnen uitbouwen én

kunnen deelnemen aan het economische en alledaagse leven. Dit gebeurt op een manier die in het verleden onbestaande was. Op het eerste gezicht lijkt het alsof het economische perspectief de gelijke kansen voor vrouwen heeft versterkt. Toch moeten we er opnieuw aan toevoegen dat deze aanpak er niet in slaagt om de totale gelijkheid te garanderen.

Tekortkomingen van de economische benadering voor de gendergelijkheid

De hogere tewerkstellingsgraad bij vrouwen draagt zeker bij tot meer gelijkheid. Toch verdienen vrouwen in de Europese Unie – zelfs al zijn ze doorgaans beter gekwalificeerd – maar 80 procent van het loon van hun mannelijke collega's. Het verschil is minder groot bij goed betaalde jobs in de bedrijfs-, medische of wettelijke sector. Toch ondervinden vrouwen ook in deze context dat er een ‘glazen plafond’ bestaat. Hoe lager we zakken op de opleidingsladder, hoe groter het loonverschil tussen mannen en vrouwen.

Wanneer we het werk van vrouwen enkel in economisch perspectief bekijken, duikt er een tweede tekortkoming op. Vrouwen worden alsmear vaker tewerkgesteld in onbetaalde of laagbetaalde jobs. In de huidige diensteconomie gaat het om de zogenaamde vier C's: cleaning, catering, caring en cashiering². De tewerkstelling in deze sectoren is erg vervrouwelijkt en laagbetaald – vooral binnen de opvangsector, waar 95 procent van de werknemers een vrouw is.

Ten derde werken drie tot vier keer meer vrouwen dan mannen in een deeltijds statuut. Deze verhouding stijgt nog bij vrouwen die voor jonge kinderen moeten zorgen. Wanneer het deeltijdse statuut wordt aangehouden gedurende de hele opvoeding van de kinderen, heeft dit een erg grote impact op de carrière, het pensioen en de inkomens van de vrouwen. Ook het

welzijn van de familie ondervindt er de gevolgen van. Bovendien zijn heel wat deeltijdse jobs die vrouwen uitoefenen niet reglementair of ronduit marginaal: het gaat om occasionele opdrachten die cash betaald worden en niet door de sociale zekerheid gedekt zijn.

Als het kinderopvangbeleid enkel binnen een economische context bekeken wordt, met de focus op 'kinderopvang voor werkende moeders', dan zijn de huidige beschikbare diensten vaak ontoereikend. De kwaliteit heeft te lijden onder de idee dat 'kinderopvang enkel dient voor buitenshuis werkende ouders': het recht op ontwikkeling en opvoeding van elk kind is dus geen prioriteit. De middelmatigheid van beschikbare diensten werkt het traditionele wantrouwen over opvang buitenshuis in de hand, en stimuleert moeders nog maar eens om deeltijds te gaan werken

Een gelijkheidsperspectief is absoluut nodig

Net zoals bij voorzieningen voor jonge kinderen, hebben we ook hier een meer expliciete agenda nodig. Zolang we geen referentiekader uitzetten met waarden, die nadrukkelijk gelijke kansen voor vrouwen eisen vanuit het perspectief van de mensenrechten, zullen ze de tweede plaats blijven innemen vanwege hun geslacht en hun rol in de opvoeding van kinderen.

Gelijke kansen voor vrouwen zijn sterk afhankelijk van beleidsondersteuning. Zweden vervult in deze context een voorbeeldfunctie en heeft opvang- en gelijkheidsbeleid altijd aan elkaar gekoppeld. Ouderschapsverlof wordt uitstekend betaald (12 maanden aan 80% van het loon). Bovendien zijn er stimulansen voor vaders om het verlof op te nemen en de opvoeding van de kinderen te helpen ondersteunen. Vanaf 12 maanden kunnen kinderen in een gesubsidieerde kinderopvangvoorziening terecht. De begeleiders hebben een diploma.

Ze werken in teams met collega's die na hun secundaire opleiding een bachelor van drie jaar volgden. Het totale beleid ondersteunt professionele, goed betaalde jobs voor vrouwen en hoge kwaliteitseisen binnen de kinderopvang.

Conclusie

De economische benadering heeft kinderen, vrouwen en voorzieningen voor jonge kinderen zeker voordelen opgeleverd. Maar er zijn beperkingen aan. Economisch rationalisme heeft de neiging om sociale en pedagogische programma's te bestraffen. Dit gebeurt ten voordele van de subsidiëring van het bedrijfsleven, de strijdkrachten en andere sterke lobby's binnen de economie. Binnen voorzieningen voor jonge kinderen heeft men vaak de neiging om de nadruk te leggen op de competenties die men economisch belangrijk acht, zonder een parallel te trekken naar democratische waarden: leren samenleven in solidariteit en respect. Door het gebrek aan aandacht voor en subsidiëring van diversiteit, scoren kinderen uit de lagere socio-economische klasse en van andere etnische origine vaak bedui-

dend lager dan hun leeftijdsgenoten als het op taal- en kennisontwikkeling aankomt. Het economische model negeert ook vrouwen: men plukt de voordelen van hun werk, maar verloon ze niet volgens de inspanningen die ze leveren. Een zwak beleid op de arbeidsmarkt en op sociaal niveau betekent dat vrouwen per definitie in deeltijds, laagbetaalde jobs in de dienstensector belanden. De kinderopvang is er één van. Het begrip tussen mensen onderling wordt ook onderuit gehaald, omdat het onderliggende economische debat vooral verwijst naar de concurrentie tussen landen en niet naar de wederzijdse voordelen die uit handel en interculturele uitwisseling kunnen voortkomen. Het is tijd dat de onderzoekers en beleidsmakers binnen de kinderopvang een gelijkheidsgedachte formuleren, die het nodige tegengewicht kan bieden aan de overheersende economische benadering.

1 (<http://www.unicef-icdc.org/publications/pdf/repcard6e.pdf>).

2 Schoonmaken, catering (horeca), de zorgsector en kassabedienden